

פרשת ויגש

כי כבד הרעב מאוד (מז, יג)

סח מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א: הגעתי פעם לבית החולים, והבחנתי בחולה שמתייסר רבות בשל המתנה לטיפול. האחיות ניגשו אליו חליפות, התנצלו על ההמתנה הממושכת, והסבירו כי משום-מה חלה היום תקלה מסויימת במכונה בה הטיפול אמור להתבצע. כשהאיש התחנן לטעום דבר מה (משום שלא אכל ושתה מאמש), הורו לו שבשום אופן לא יטעם מאומה, משום שהטיפול יכול להעשות רק על קיבה ריקה לגמרי.

נכמרו רחמי בראותי את האיש סובל כל כך. ניגשתי אליו והתחלתי לשוחח עמו. "אל תרחם עלי", לחש האיש בצער, "אני יודע היטב מדוע הענישו אותי משמים. בעבר הייתי יהודי שומר תורה ומצוות. בעוונותיי הפכתי להיות 'שנה ופירש'. פעמים רבות ביטלתי תעניות, על אף שידעתי שאני מחוייב בהם, ועתה, כשאני חפץ כל כך לאכול ולשתות, איני יכול להכניס לפי מאומה. השיבו לי צום רפואי תחת צום של מצוה שלא קיימתי".

הייתי מופתע ומרוגש מאוד לשמע הדברים. "יודע אתה איזה יום חל היום?" שאלתי אותו, "ובכן, היום חל - - צום עשרה בטבת."! האיש התרגש ופרץ בבכי. התברר כי ההשגחה סובבה שלא יכניס לפיו מאומה ביום התענית.

ומה השאלה שהתעוררה כעת-? הנה לאחר ששמע האיש את הדברים, ועבר את הטיפול, בא ושאל: אני מתכוון עתה לגשת אל בית הכנסת ולהתפלל מנחה, האם אוכל לומר 'עננו' בברכת שומע תפילה על אף שבתחילת היום לא היתה לי כלל כוונה להתענות, (ואדרבה, אף אילו היה יודע אז שמדובר בצום, היה אוכל ושותה)...?

השיב מו"ר שליט"א: שנינו בשולחן ערוך: "מתענה אדם תענית שעות, והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום, הרי זה מתענה (תענית יחיד) אותם שעות, ומתפלל בהם 'עננו', שהרי קיבל עליו התענית קודם שעות התענית".

ונראה שהוא הדין בתענית ציבור, שאם לא אכל בתחילת היום, ולאחר מכן נמלך והחליט להתענות, הרי זה מתענה ואומר בתפילתו עננו. ולכן גם במקרה דנן, שהאיש שלא אכל כלום מחמת ההמתנה לטיפול, יכול לומר עננו, למרות שבתחילת היום לא חשב כלל להתענות, (ומסתבר שכך הוא הדין גם כשהיתה לו כעין 'כוונה הפכית', שאילו היה יודע בכל זאת לא היה מתענה, שמכל מקום הוא לא טעם כלום, ויכול להמשיך את היום בתענית ולומר עננו).

מקור: והערב נא